

1. Веркалец М. Проблема духовности тюркских народов в исследовании А. Е. Крымского / М. Веркалец. – К., 1994. – С. 35–61.
2. Гурницький К. Агафангел Ефимович Крымский / К. Гурницький. – М., 1980. – 192 с.
3. Гурницький К. Крымський як історик / К. Гурницький. – К., 1971. – 184 с.
4. Ільєнко І. У жорнах репресій: оповіді про українських письменників / І. Ільєнко. – К., 1995. – С. 316–339.
5. Інститут сходознавства ім. А. Ю. Крымського. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу :http://oriental studies.org.ua/index.php?link=ivran_ru_&navStart=6.
6. Крымський А. Ю. Бібліографічний покажчик, 1889–1971 / Агафангел Юхимович Крымський. – К., 1972. – 168 с.
7. Крымський, Агафангел. Нариси життя і творчості [відп. ред. Василюк О. Д. та ін.]. – К., 2006. – 564 с.
8. Матвєєва Л. Був охоронцем Академії / Леся Матвєєва // Політика і час. – К. – 2006. – № 5. – С. 86–95.
9. Павличко С. Націоналізм, сексуальність, орієнталізм: складний світ Агафангела Крымського / Соломія Павличко. – К., 2001. – 328 с.
10. Прицак О. Українець тюркського походження Агафангел Крымський / Омелян Прицак // Пам'ять століть. – 2008. – № 4. – С. 124–142.

Гончарук Т.

Науковий керівник – доц. Секо Я. П.

НАД ЖДААЛШЛУ ВА: САМОГУБЦЯЧИ ЖЕРТВА?

10 листопада 1932 року в «Правді» з'явилося коротке повідомлення: «Н. С. АЛЛІЛУЄВА. В ніч на 9 листопада помер активний та відданий член партії товариш Надежда Сергіївна Аллілуєва. ЦК ВКП(б)». Саме тоді радянський народ вперше дізнався ім'я Н. Аллілуєвої – дружини Сталіна.

Що відбулося тієї фатальної ночі? Які обставини смерті дружини «вождя»? Ці питання цікавлять дослідників не одне десятиліття. Отже, метою роботи є дослідження обставин смерті Надежди Аллілуєвої, визначення мотивів її поведінки через аналіз спогадів сучасників тих подій.

Час – суворий суддя. І тільки він вносить остаточний вирок епосі і тим, хто стояв біля вершини влади. Й. Сталін – фігура, що уособлювала владу. Час його правління став історією. Звертаючись сьогодні до долі його сім'ї, ми прагнемо глибше проникнути в події часу, зрозуміти їх у всьому протиріччі, такими, які вони були.

Шлюб Аллілуєвої зі Сталіним, що відбувся 1917р., не можна назвати щасливим. Сталін був зайнятий роботою, більшу частину свого часу проводив в Кремлі. Не раз Надя йшла від нього разом з дітьми, а незадовго до смерті навіть заявила про свій намір після закінчення Промислової академії переїхати до родичів. Це пригнічувало Сталіна, який не був до такого готовий[7].

Існує декілька версій загибелі дружини Сталіна. Іноземні журналісти в Москві, не отримавши офіційної інформації, змушені були задовольнятися чутками про її загибель в автомобільній катастрофі, або смерті від апендициту[1].

У суспільстві поширювались чутки про самогубство. Про це досить докладно написано в спогадах її дочки Світлани «Двадцять листів до друга».

Інша версія – її застрелив Й. Сталін. Про це написано в листі Івана Спірічева, студента Ставропольського педінституту. В той час він був репетитором сина одного відомого лікаря, який працював у крайовому управлінні НКВС: «Після занять учень мав звичай проводити мене до гуртожитку, де я жив. Вийшли з їх квартири на вулицю, і він почав розмову про Аллілуєву. Каже: «Її застрелив Сталін!» Питаю, звідки у нього такі відомості? Відповідає: «Папа був сьогодні на роботі в управлінні НКВС і там весь час про це розмови йдуть»» [5].

За третьою версією Н. Аллілуєву застрелили за наказом чоловіка[4].

Дві останні версії, мабуть, ніколи не знайдуть підтвердження і можуть існувати тільки у вигляді припущень через відсутність якихось документальних відомостей.

Ревнощі, як причина смерті Аллілуєвої не одноразово звучить в роботах дослідників. Дружину застрелив Сталін через ревнощі. Аллілуєва начебто мала близькі стосунки з Яковом, сином Сталіна від першого шлюбу, і саме це підштовхнуло вождя на вбивство. Втім підтверджень цього бракує[6].

Схожа версія – це обставина інтимного зв'язку з матір'ю Аллілуєвої, і Надя, в такому

разі, була дочкою і дружиною Сталіна одночасно. Коли вона запитала Сталіна, чи був у нього роман з її матір'ю, він відповів, що у нього було багато романів, можливо, і з її матір'ю. Після цієї розмови Аллілуєва застрелилася[2].

Про смерть Аллілуєвої говорили й сучасники. М. Хрущов, який навчався разом з дружиною Й. Сталіна і добре її знав, згодом сказав з цього приводу:

«... Надя покінчила з собою. Вона померла за загадкових обставин. Але як би вона не померла, причиною її смерті були якісь дії Сталіна, і Світланка, дочка Сталіна, безперечно, знала про це. Ходила навіть чутка, що Сталін застрелив Надю. Згідно з іншою версією, яка видається мені більш правдоподібною, Надя застрелилася через образи, завданої її жіночому гідності. Світланка, безсумнівно, щось знала про те, чому загинула її мати, і вона дуже сильно переживала»[5].

Опубліковані листи радянського вождя і Надєжди Аллілуєвої ще раз підтверджують міркування. Довгі роки вважалося, що дружину застрелив Сталін. Однак листування розкриває інші мотиви, які не прямо підтвердили версію самогубства.

Листи встановили абсолютну залежність (у тому числі і в грошовому плані) дружини від чоловіка: «Вийшли мені, якщо зможеш, 50 рублів, я зовсім без грошей» - писала вона. «Я передаю тобі 120 рублів з товаришем, який сьогодні виїжджає до Москви» - відповів Сталін[3].

У щоденниках Молотова, самогубство Аллілуєвої, свідками якого стали Сталін і його дружина Поліна Семенівна, описується так: «Вона дуже ревнувала його. Циганська кров. У ту ж ніч і застрелилася. Поліна засуджувала її вчинок, говорила: «Надя була не права. Вона залишила його в такий важкий період!» Що запам'яталося? Сталін підняв пістолет, яким застрелилася Аллілуєва, і сказав: «І пістолетик-то іграшковий, раз у році стріляв», – пістолет був подарунковий; подарував їй свояк, по-моєму ... – «Я був поганим чоловіком, мені ніколи було водити її в кіно». Пустили чутку, що він її убив. Я ніколи раніше не бачив його сумним. А тут, біля труни Аллілуєвої, я бачив, як у нього котилися сльози»[8].

Протягом багатьох років обставини загибелі Наді вивчав історик Юрій Александров. На його думку ревності дійсно могли стати причиною загибелі Надії.

«Ревності, звичайно. По-моєму, зовсім необгрунтовані ... Аллілуєва була, по-моєму, трошки психопаткою в цей час ... ». Спираючись на свідчення очевидців, – історик вказує, що Аллілуєва ревнувала Сталіна до дружин його наближених і навіть до перукарші, у якої Сталін голився[4].

Значний інтерес представляють спогади дочки Сталіна, Світлани Аллілуєвої: «Він був занадто розумний, щоб не зрозуміти, що самогубці завжди думають «покарати» кого-небудь своєю смертю ... Це він зрозумів, але не міг усвідомити - чому? За що його так покарали? І він питав у оточуючих: хіба він не любив і не поважав її як дружину і як людину? .. В останні роки, незадовго до смерті, він раптом став часто говорити зі мною про це, абсолютно зводячи мене цим з розуму ... То раптом спирався на «погану книжечку», яку мати прочитала незадовго до смерті».

Що ж це за книга, яка перевернула життя Надії Аллілуєвої і привела її до трагічного рішення? Припустимо, що мова йшла про книгу Дмитрівського «Про Сталіна і Леніна». У ній вперше детально розповідалося про репресії, організовані і проведені особисто Сталіним в Царицині, у Польщі, після придушення Кронштадтського заколоту ... Ось уривок з книги: «Спокійний, нерухомий сидить Сталін з кам'яним обличчям допотопної ящірки, на якому живуть тільки очі. Він плете мережу інтриг: вивичує одних, розтоптує інших, купує, продає тіла і душі ... Сьогодні він страшенно самотній, він нікому не вірить, крім тихої жінки, що стала його дружиною, матір'ю його дітей і мимовільною співучасницею його злочинів ... »[6].

Можливо, саме ця книга трагічно вплинула на самотню Н. Аллілуєву незабутнє враження.

У щоденнику подруги Надії Аллілуєвої, Марії Сванідзе, розстріляної як «ворог народу» в 1942 році, можна знайти такий запис: «І тут Йосип сказав: «Як це Надя ... могла застрелитися. Дуже вона погано зробила». Сашико вставила репліку - як вона могла залишити двох дітей. «Що діти, вони її забули через декілька днів, а мене вона скалічила на все життя. Вип'ємо за Надю!» - Сказав Йосип. І всі ми пили за здоров'я дорогої Наді, яка так жорстоко нас покинула ... ». Це знову ж таки вказує на версію про самогубство[9].

Бачимо, що чутки підказують Сталіну цілий ряд прийнятних версій, однак він не скористався жодною з них. Деякий час по тому, ним була висунута така версія: його дружина

хворіла, почала одужувати, проте всупереч порадам лікарів занадто рано встала з ліжка, що викликало ускладнення і смерть.

Чому не можна було сказати просто, що вона захворіла і померла? На те була своя причина: всього за півгодини до смерті Надєжду Аллілуєву бачили живою і здоровою, оточеною численним товариством радянських сановників і їхніх дружин, на концерті в Кремлі. Концерт давався 8 листопада 1932 р. з нагоди п'ятнадцятої річниці Жовтня.

Отже, як переконливо довів Ю. Александров, версія про вбивство Н. Аллілуєвої не підтверджується фактами. Навпаки, свідчення про самогубство видаються обґрунтованими. Втім, мотиви такого кроку – з необережності чи через емоційний стрес, залишаються нез'ясованими. Для Сталіна, як і для всього суспільства, воно стало несподіваним ударом. Але найбільшого удару Надія Аллілуєва завдала собі, адже своєю марною смертю вона нікому нічого не змогла довести.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Светлана Аллилуева. Двадцать писем к другу. – [Електронний ресурс]. – Дата опрацювання: 26. 12. 2012. Режим доступу: http://lib.aldebaran.ru/author/allilueva_svetlana/allilueva_svetlana_dvadcat_pisem_k_drugu/
2. Лариса Васильева. Кремлёвские жёны. – [Електронний ресурс]. – Дата опрацювання: 26. 12. 2012. Режим доступу: http://1001.ru/books/kremlin_wife/
3. Владимир Горак. Вторая и последняя жена. – [Електронний ресурс]. – Дата опрацювання: 05. 03. 2013. Режим доступу: <http://hronograf.narod.ru/05/traged.htm>
4. Наталья Иванова. Супружеские измены. – [Електронний ресурс]. – Дата опрацювання: 27. 03. 2013. Режим доступу: <http://www.e-reading-lib.org/book>
5. Лариса Кафтан. Надежда Аллилуева. Трагическая история второй жены Сталина. – [Електронний ресурс]. – Дата опрацювання: 02. 03. 2013. Режим доступу: <http://www.ltvnet.ru>
6. Александр Колесник. Мифы и правда про семью Сталина. – [Електронний ресурс]. – Дата опрацювання: 13. 02. 2013. Режим доступу: <http://www.istorya.ru/book/stalin>
7. Александр Колесник. Хроника жизни семьи Сталина. . – [Електронний ресурс]. – Дата опрацювання: 27. 03. 2013. Режим доступу: <http://www.e-reading-lib.org/book.php?book=>
8. Александр Орлов. Тайная история сталинских преступлений. – [Електронний ресурс]. – Дата опрацювання: 27. 03. 2013. Режим доступу: <http://trst.narod.ru>
9. Суицид Надежды Аллилуевой. – [Електронний ресурс]. – Дата опрацювання: 20. 03. 2013. Режим доступу: <http://www.stalin.su/book.php?action=header&id=14>

Гринчук О.

Науковий керівник – доц. Валіон О.П.

БАЛКАНСЬКА ПРОБЛЕМА В МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ КІНЦЯ ХІХ– ПОЧАТКУ ХХ СТ. (НА ПРИКЛАДІ БАЛКАНСЬКИХ ВО Н 1912– 1913РР., 1913Р.)

Актуальність проблеми. Від початку ХХст. Балкани трактуються як «порохова бочка» Європи, чому значною мірою сприяли дві Балканські війни 1912 і 1913 рр. Однак, на думку низки відомих дослідників проблеми, не слід пояснювати перетворення Балкан в гарячу точку Європи лише суперництвом ворогуючих угруповань держав, це стало можливим тому, що боротьба держав поєднувалася тут із суперництвом молодих національних держав, з прагненням буржуазії окремих країн досягти переваги на півострові, зайняти перше місце під балканським сонцем, потіснити сусідів[2].

Важливими для наступних процесів розвитку європейських країн є і наслідки означених подій[1], зокрема, залучення практично всіх країн півострову до двох світових воєн, греко-турецька війна 1919 – 1921 рр., недавня неоголошена сербсько-хорватська, кривавий конфлікт у Боснії і Герцеговині, чимала кількість інших болювих точок у цьому регіоні.

Тому, передумови, причини, розв'язання та наслідки балканської проблеми в контексті міжнародних відносин кінця ХІХ – початку ХХ ст. залишаються у полі досліджень як зарубіжних, так і вітчизняних дослідників.

Мета статті – зробити спробу аналізу балканської проблеми в контексті міжнародної політики кінця ХІХ – початку ХХ ст. (на прикладі перебігу Балканських воєн 1912–1913рр., 1913р.). **Завдання статті** – розглянути основні етапи розгортання Балканських воєн 1912–